

Smjernice za provedbu projekata kojima se poštuju kulturna prava migranata

4 | Uvod

5 | Najnovija dostignuća nacionalnih i europskih politika za kulturnu integraciju migranata

7 | Kulturna prava: o čemu govorimo?

7 | Opća definicija

7 | Povezani koncepti

8 | Uvjeti za potpuno ostvarenje prava na sudjelovanje u kulturnom životu

9 | Usmjerenost na pristup kulturnim pravima i kulturni identitet

10 | Referentni tekstovi i dokumenti

11 | Često postavljana pitanja

11 | Jesu li kulturna prava nova prava?

11 | Koji je odnos između umjetnosti i kulture?

11 | Na koja područja svakodnevnog života utječu kulturna prava?

11 | Opravdavaju li kulturna prava sve prakse zajednice?

11 | Poštuju li se uvijek u umjetničkom projektu kulturna prava?

12 | Možemo li ostvarivati kulturna prava a da ne znamo koja su to prava?

12 | Tko je odgovoran za poštivanje kulturnih prava?

12 | Koji je najveći rizik kad je riječ o identitetu?

12 | Pogoduju li kulturna prava raznolikosti nauštrb univerzalnosti?

12 | Je li sloboda uvjet ili cilj kulturnih prava?

13 | Pilotiranje projekata u koje su uključeni migranti i u kojima se poštuju kulturna prava migranata

13 | Ključni kriteriji za projekte

14 | Promiče li naš projekt kulturna prava?

16 | Poštuje li naš projekt identitete u pokretu i promiče li otvorenost?

17 | Osigurava li naš projekt kvalitetu odnosa u međukulturnom kontekstu?

18 | Potiče li projekt osnaživanje?

20 | Primjeri dobre prakse

20 | Francuska

21 | Italija

22 | Hrvatska

22 | Sjeverna Makedonija

24 | Bibliografija

30 | Prilozi

Potporna Europske komisije za izradu ove publikacije ne predstavlja prihvaćanje sadržaja koji isključivo odražava stajališta autora, te se Komisija ne može smatrati odgovornom za bilo kakvu uporabu informacija koje su u njoj sadržane.”

Uvod

Projekt Erasmus+ *MigrArts: uključivanje migranata kroz umjetnost i kulturu* ima za cilj kroz umjetnost i kulturu povećati kvalitetu integracije, uključenost i emancipaciju migranata boljim uzimanjem u obzir njihovih kulturnih prava na lokalnoj, nacionalnoj i europskoj razini. U kontekstu rastućeg nacionalizma i jačanja sigurnosne retorike u Europi, čini se da je više no potrebno promicati uključivu Europu snažnu u svojoj raznolikosti. Kultura i umjetnost su ključni vektori promicanja raznolikosti, humanosti i univerzalnosti pluralističkih sastavnica naših društava i međukulturnog dijaloga.

Projektom MigrArts nastoji se podržati prepoznavanje i učinkovito razmatranje kulturnih prava migranata te promicati njihovo samoostvarenje razvojem kreativnih vještina i osjećaja pripadnosti. Cilj projekta je poduprijeti strukture koje djeluju u području kulture ili su zadužene za integraciju migranata kako bi zajedno radile na inovativnom, međusektorskom i međukulturnom pristupu.

MigrArts koordinira Ligue de l'enseignement (Francuska) u partnerstvu s Arcijem (Italija), Centrom za mirovne studije (Hrvatska) i Institutom za razvoj zajednice (Sjeverna Makedonija).

Partneri i/ili dionici pozivaju se na pilotiranje različitih umjetničkih i kulturnih projekata u svojim zemljama (Francuska, Italija, Sjeverna Makedonija, Hrvatska), s migrantima i za migrante. Svaki će partner odabrati drugu umjetničku domenu, a barem jedan od njih će koristiti nove tehnologije. Kako bi se to postiglo, ovim se metodološkim okvirom utvrđuju smjernice za osiguravanje poštivanja kulturnih prava migranata u tim projektima. Tim će se pilot-projektima stoga nastojati procijeniti relevantnost metodološkog okvira, uz stvarno stanje na terenu u pogledu poštivanja kulturnih prava sudionika.

Ovaj metodološki okvir namijenjen je svim socio-kulturnim stručnjacima koji žele osmisliti i provesti umjetničke i kulturne projekte kojima se poštuju kulturna prava migranata. Prilagodit će se i finalizirati u skladu s procjenama na terenu koje će se provesti na kraju pilot-projekata, u obliku praktičnog vodiča „za uključiv i emancipacijski pristup migrantima kroz kulturne i umjetničke aktivnosti”. Ovaj dokument prvenstveno sadrži pregled europskog i nacionalnog okvira politika koje se odnose na integraciju migranata kroz umjetnost i kulturu. U njemu se predlaže i otvorena definicija kulturnih prava, kao i primjeri dobrih praksi u vezi s kulturnim i umjetničkim projektima kojima se poštuju kulturna prava migranata. Naposljetku, u dokument je uključen i popis kriterija kojima se osigurava poštivanje kulturnih prava u okviru pilot-projekata te povezana metoda evaluacije kojom se osigurava kvalitativna evaluacija tih projekata.

Najnovija dostignuća nacionalnih i europskih politika za kulturnu integraciju migranata

Zemlje koje sudjeluju u projektu MigrArts su veoma različite u više aspekata. Integracijske politike za migrante mnogo su razvijenije u Italiji i Francuskoj iz povijesnih i društvenih razloga. Te su politike manje razvijene u Hrvatskoj i Makedoniji koje su suočene sa sve većim migracijama te istovremeno pokušavaju poboljšati uvjete prihvata i upravljanje uključivanjem. S druge strane, kulturne politike koje se odnose na izbjeglice i migrante i dalje su vrlo fragmentirane u svim zemljama. Uloga institucija još nije centralna, a zbog nedostatka specifičnih resursa i privremenosti djelovanja, istodobno ne postoji stvarna svijest o vrijednosti umjetničkih i kulturnih praksi u okviru politika i mjera za integraciju migranata.

U tom smislu, komparativna analiza različitih zemalja može pružiti zanimljiv pregled.

U Italiji i Francuskoj nedostaje osviještenost institucionalnih i društvenih dionika uključenih u prihvati i zaštitu migranata, a time i koordinacija među njima. Elementi povezani s uključivanjem i kulturom mogu se pronaći u planovima integracije obiju zemalja. Međutim, njihova se učinkovitost može dovesti u pitanje jer im nedostaju provedbene mjere i resursi. Mnoge inicijative dolaze iz civilnog društva s financijskim sredstvima iz zaklada ili privremenih programa ministarstava.

U Makedoniji primjećujemo da institucije prepoznaju važnost razvoja lokalnih i nacionalnih kulturnih politika u pogledu integracije migranata, ali nemaju dobro strukturirane programe. Jedno od mogućih objašnjenja za to moglo bi biti da je broj izbjeglica i migranata u Makedoniji tijekom posljednjih nekoliko godina bio relativno nizak. Drugo objašnjenje bi moglo biti nedostatak motivacije i inicijativa za razvoj takvih programa. Kulturne prakse ograničene su na tranzitne centre.

Kulturne politike povezane s izbjeglicama i drugim migrantima u Hrvatskoj mogle bi se bolje definirati unutar postojećeg pravnog okvira koji se odnosi na integraciju. Međutim, postoji potreba za preduvjetom koji treba provesti u praksi, a to je pristup svim zakonom propisanim temeljnim pravima. Prava integracije osoba kojima je odobrena međunarodna i privremena zaštita uređena su Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti. Određena prava su dodatno regulirana zasebnim zakonodavstvom i propisima, ovisno o području nadležnosti. Postojeći primjeri su kratkoročni projekti organizirani u okviru civilnog društva. No, nakon provedbe projekata i trošenja financijskih sredstava, takve prakse prestaju. Hrvatska je, kao dio bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, bila dio Pokreta nesvrstanih u kojem su stvorene i neke prakse koje je država podržala. Međutim, njih se često zaboravlja i briše.

Projektom MigrArts se omogućuje dodatno istraživanje i stvaranje prijedloga za provedbu u politikama i praksama kojima bi se poboljšala primjena kulturnih politika u integraciji izbjeglica i migranata – učenje od drugih partnerskih zemalja, ali i iz prošlosti.

Na europskoj razini, na sastanku Vijeća za pravosuđe i unutarne poslove održanom u studenom 2004. naglašeno je da je uspješna integracija migranata u pojedinačnim državama članicama u zajedničkom interesu Europske unije. Navedene su i preporučene mjere u tom području, poput zajedničkih foruma, međukulturnog dijaloga i obrazovanja o imigrantskim kulturama, kojima se poboljšava interakcija između imigranata i građana država članica te promiče uzajamno razumijevanje. Sljedeće godine, Europska komisija je usvojila „Zajednički

program za integraciju – okvir za integraciju državljana trećih zemalja u Europsku uniju” kako bi olakšala provedbu osnovnih zajedničkih načela. U njemu su predložene mjere i pilot-projekti kojima se povećava sudjelovanje imigranata u kulturi te kontakti između migranata i društva domaćina putem kulturnih aktivnosti.

U prvom izdanju Komisijina Priručnika o integraciji za donositelje politika i stručnjake predloženo je uvođenje pokazatelja integracije u vidu socioekonomske, kulturne, civilne i političke dimenzije. U trećem izdanju je razvijena kulturna dimenzija. Istaknuta je uloga umjetnosti i kulture u davanju glasa migrantima i izbjeglicama, u raspravama o razlikama među stanovništvom ili kao prilika za rad. Budući da se mnogi migranti nastanjuju u urbanim područjima, u obnovljenom Europskom planu integracije iz 2011. naglašena je uloga lokalnih zajednica u poticanju sudjelovanja migranata u kulturnim aktivnostima, čime se doprinosi socijalnoj koheziji, posebno u zapostavljenim urbanim područjima.

U Komisijinom „Akcijskom planu za integraciju državljana trećih zemalja” iz 2016. sudjelovanje u kulturnom životu istaknuto je kao važan čimbenik u stvaranju osjećaja pripadnosti društvu domaćinu, procesu neformalnog učenja i uzajamnom razumijevanju.

Komisija je preporučila financijsku potporu EU-a projektima kulturne raznolikosti putem umjetnosti i kulture.

Teško je procijeniti učinak kulturnih aktivnosti, dok sam kreativni proces može dovesti do promjena kroz zajedničko stvaranje i proizvodnju. Taj je proces jednako važan kao i ishod te bi mogao poslužiti kao temelj za razvoj integracijske politike u drugim područjima (kao što su obrazovanje i stanovanje). Podupiranjem umjetničkih i kulturnih projekata koji uključuju cijelu zajednicu Europska unija će pomoći u izgradnji mostova među ljudima i jačanju demokracije.

Europskoj uniji je potrebna šira kulturna strategija za razvoj otvorenog i ravnopravnog dijaloga između novih sugrađanai kultura njihovih domaćina kako bi obje zajednice dijelile zadaću integracije. Početkom 2016., zbog političkog imperativa djelovanja

u pogledu izbjegličke krize u Europi kao globalnog izazova nakon ljeta 2015., u okviru programa Kreativna Europa objavljen je poseban poziv za „Potporu integraciji izbjeglica” u okviru međusektorskog potprograma. U pozivu se navodi da „u vrijeme kada Europa prima izniman broj izbjeglica, međukulturni dijalog putem kulture i umjetnosti ima važnu ulogu u integraciji izbjeglica. Glavna uprava za obrazovanje i kulturu smatra da kulturni sektor ima ključnu ulogu u rješavanju tog globalnog izazova podupiranjem inicijativa koje koriste kulturu i kreativnost za integraciju izbjeglica.

Posljednjih godina države članice i lokalna tijela provode mjere financijske potpore.

Ne postoji stvarna predanost europskih institucija i trenutačno ne postoje alati za procjenu rashoda za integracijske mjere za tražitelje azila, izbjeglice i migrante koje se dodjeljuju za sudjelovanje u kulturnom životu te promicanje umjetničkih i kulturnih pristupa i projekata.

Kulturna prava: o čemu govorimo?

Za provedbu uključivih i emancipacijskih projekata posebno je važno upućivanje na kulturna prava. Međutim, kulturna prava se ne mogu svesti na umjetničko područje, a samovođenje umjetničkog projekta ne jamči uzimanje kulturnih prava u obzir.

Ovo poglavlje metodološkog okvira posvećeno kulturnim pravima je namijenjeno razumijevanju konceptata i teorijskih referenci na kojima će se temeljiti izgradnja i evaluacija projekata s migrantima.

Opća definicija

Kulturna prava su ljudska prava. U tom smislu su univerzalna, nedjeljiva i međuovisna. Patrice Meyer-Bisch, predsjednik Opservatorija za raznolikost i kulturna prava te član skupine Fribourg i tvorac Fribourške deklaracije o kulturnim pravima, predlaže sljedeću definiciju:

„To su prava, slobode i odgovornosti osobe, pojedinačno ili u zajednici, da izabere i izrazi svoj identitet pristupanjem, prakticiranjem i doprinosom kulturnim referencama koje se smatraju nužnim resursima njezine identifikacije, komunikacije i procesa stvaranja. Ona stoga uključuju prava kojima se štiti identitet (nediskriminacija ili poštivanje identiteta), sredstva za izražavanje tog identiteta (sloboda izražavanja, pravo na sudjelovanje u kulturnom životu, pravo na uporabu jezika itd.) i pristup različitim resursima potrebnima za slobodno življenje identiteta tijekom cijelog života (obrazovanje, informiranje, sloboda udruživanja, pristup baštini).”

Povezani koncepti

Ujedinjeni narodi u Općoj napomeni 21 (II A 15)¹ o pravu svih osoba na sudjelovanje u kulturnom životu navode da „među ostalim, postoje tri međusobno povezane glavne sastavnice prava na sudjelovanje u kulturnom životu: (a) sudjelovanje, (b) pristup i (c) doprinos kulturnom životu:

¹. Odbor UN-a za gospodarska, socijalna i kulturna prava (CESCR), Opća napomena br. 21, Pravo svih na sudjelovanje u kulturnom životu (članak 15. stavak 1.a Pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima), 21. prosinca 2009., E/C.12/GC/21, dostupno na: <https://www.refworld.org/docid/4ed35bae2.html> [pristupljeno 3. ožujka 2023.]

(a) Sudjelovanjem je osobito obuhvaćeno pravo svakoga – samostalno, u suradnji s drugima ili kao zajednica – na slobodno djelovanje, na odabir vlastitog identiteta, na identifikaciju ili neidentifikaciju s jednom ili više zajednica ili na promjenu tog izbora, na sudjelovanje u političkom životu društva, na sudjelovanje u vlastitoj kulturnoj praksi i na izražavanje na jeziku po vlastitom izboru. Svatko također ima pravo tražiti i razvijati znanje o kulturi i kulturne izričaje te ih dijeliti s drugima, kao i djelovati kreativno i sudjelovati u kreativnim aktivnostima;

(b) Pristup posebno obuhvaća pravo svake osobe – samostalno, u suradnji s drugima ili kao zajednica – na poznavanje i razumijevanje vlastite kulture i kulture drugih putem obrazovanja i informiranja te na kvalitetno obrazovanje i osposobljavanje uz poštivanje kulturnog identiteta. Svatko također ima pravo učiti o oblicima izražavanja i širenja putem bilo kojeg tehničkog sredstva informiranja ili komunikacije, pratiti način života povezan s uporabom kulturnih dobara i resursa poput zemlje, vode, biološke raznolikosti, jezika ili određene institucije te ostvariti korist od kulturne baštine i ostvarenja drugih pojedinaca i zajednica;

(c) Doprinos kulturnom životu odnosi se na pravo svakoga da sudjeluje u stvaranju duhovnog, materijalnog, intelektualnog i emocionalnog izričaja zajednice. To je poduprijetu pravom na sudjelovanje u razvoju zajednice kojoj osoba pripada te u definiranju, izradi i provedbi politika i odluka koje utječu na ostvarivanje kulturnih prava pojedinca.”

Uvjeti za potpuno ostvarenje prava na sudjelovanje u kulturnom životu

Postoji pet uvjeta za potpuno ostvarenje prava na sudjelovanje u kulturnom životu:

- **Dostupnost**
- **Pristupačnost**
- **Prihvatljivost**
- **Prilagodljivost (fleksibilnost i relevantnost strategija)**
- **Primjerenost (za modalitet ili kontekst)**

Tih pet uvjeta objašnjeno je u Općoj napomeni 21. (II. B 16):

„uvjeti potrebni za potpuno ostvarenje prava svih osoba na sudjelovanje u kulturnom životu na temelju jednakosti i nediskriminacije.” Osobito:

- **(a) Dostupnost** je prisutnost kulturnih dobara i usluga koji su svima otvoreni za uživanje i ostvarivanje koristi, uključujući knjižnice, muzeje, kazališta, kina i sportske stadione; književnost, uključujući folklor i umjetnost u svim oblicima; zajedničke otvorene prostore ključne za kulturnu interakciju, kao što su parkovi, trgovi, avenije i ulice; prirodna dobra, kao što su mora, jezera, rijeke, planine, šume i prirodni rezervati, uključujući floru i faunu koja se ondje nalazi, koja nam daju njihov karakter i biološku raznolikost; nematerijalna kulturna dobra, kao što su jezici, običaji, tradicije, uvjerenja, znanje i povijest, kao i vrijednosti koje čine identitet i doprinose kulturnoj raznolikosti pojedinaca i zajednica. Od svih kulturnih dobara, od posebne je vrijednosti produktivna međukulturna povezanost koja nastaje kada različite skupine, manjine i zajednice mogu slobodno dijeliti isto područje;
- **(b) Pristupačnost** se sastoji od učinkovitih i konkretnih prilika za pojedince i zajednice da u potpunosti uživaju u kulturi, pod fizičkim i financijskim dosegom za sve u urbanim i ruralnim područjima, bez diskriminacije. U tom pogledu je ključno omogućiti i olakšati pristup starijim osobama i osobama s invaliditetom, kao i onima koji žive u siromaštvu. Pristupačnost uključuje i pravo svih osoba da traže, primaju i dijele informacije o svim oblicima kulture na jeziku po vlastitom izboru

te pristup zajednica sredstvima izražavanja i diseminacije.

- **(c) Prihvatljivost** podrazumijeva da bi zakoni, politike, strategije, programi i mjere koje je država članica usvojila za uživanje kulturnih prava trebali biti formulirani i provedeni na način da budu prihvatljivi uključenim pojedincima i zajednicama. U tom pogledu trebalo bi održati savjetovanja s dotičnim pojedincima i zajednicama kako bi se osiguralo da su im mjere za zaštitu kulturne raznolikosti prihvatljive;
- **(d) Prilagodljivost** se odnosi na fleksibilnost i relevantnost strategija, politika, programa i mjera koje su države članice usvojile u bilo kojem području kulturnog života, a koje moraju poštivati kulturnu raznolikost pojedinaca i zajednica;
- **(e) Primjerenost** se odnosi na ostvarenje određenog ljudskog prava na način koji je relevantan i prikladan za određeni kulturni modalitet ili kontekst, odnosno poštivanje kulture i kulturnih prava pojedinaca i zajednica, uključujući manjine i autohtone narode. Odbor je u brojnim slučajevima u prošlim općim napomenama upućivao na pojam kulturne primjerenosti (ili kulturne prihvatljivosti ili prikladnosti), posebno u odnosu na prava na hranu, zdravlje, vodu, stanovanje i obrazovanje. Način na koji se prava provode također može utjecati na kulturni život i kulturnu raznolikost. Odbor u tom pogledu želi naglasiti potrebu da se u najvećoj mogućoj mjeri uzmu u obzir kulturne vrijednosti povezane, među ostalim, s potrošnjom hrane, korištenjem vode, načinom pružanja zdravstvenih i obrazovnih usluga te načinom na koji je stambeni objekt osmišljen i sagrađen.”

Usmjerenost na pristup kulturnim pravima i kulturni identitet

Pristup koji se temelji na kulturnim pravima:

Što pozivanje na kulturna prava znači i podrazumijeva?

Pristup temeljen na kulturnim pravima je pristup koji se temelji na ljudskim pravima, kojim se **poštuje dostojanstvo, povećava sloboda i vodi briga o odnosima**.

➤ On nadilazi pristup koji se temelji na potrebama. Naime, taj pristup se ne odnosi samo na zadovoljavanje potreba, već je usmjeren na **izgradnju kapaciteta i povećanje slobode***.

*Indijski ekonomist i filozof Amartya Sen govori o sve većim „sposobnostima” što znači da za donošenje odluka treba imati vještine i znati ih upotrebljavati.

➤ Za to je potrebno **uzajamno priznavanje**, što podrazumijeva:

- Uzajamno poštovanje
- Suosjećanje
- Povjerenje
- ... i kvalitetno provođenje vremena.

➤ Pristupom utemeljenim na kulturnim pravima odgovara se **na demokratski izazov**, pri čemu se svi pozivaju da sudjeluju u zajedničkim i dijeljenim odgovornostima.

➤ Takav pristup zahtijeva određeno **pozicioniranje**: Riječ je o praćenju osoba na njihovom kulturnom putovanju, slušanju tih osoba, učenju od njih, predlaganju mogućnosti i poštivanju njihovih odluka. Potrebno je iskreno težiti poštivanju kulturnih prava.

Kultura i kulturni identitet:

Kako bi se razumjela i poštivala kulturna prava, ključno je kulturu smatrati živim i interaktivnim procesom. Kultura nije u predmetu, već u odnosu.

U Općoj napomeni br. 21 predlaže se sljedeća definicija:

*„Kultura obuhvaća, među ostalim, načine života, jezik, usmene i pisane književnosti, glazbu i pjesmu, neverbalnu komunikaciju, religijske ili sustave vjervovanja, obrede i svečanosti, sport i igre, metode proizvodnje ili tehnologije, prirodna i umjetna okruženja, hranu, odjeću i smještaj te umjetnost, običaje i tradicije **kojima pojedinci, skupine pojedinaca i zajednice izražavaju svoju humanost i značenje koje daju svojem postojanju te izgrađuju svoj pogled na svijet koji predstavlja njihov susret s vanjskim silama koje utječu na njihove živote**” (II A 13).*

Upućivanje na kulturna prava isključuje svaku praksu protivnu ljudskim pravima. U općoj napomeni br. 21 se navodi: „nitko se ne smije pozivati na kulturnu raznolikost kada je riječ o kršenju ljudskih prava” (II C 18).

To je ono što ovu definiciju kulture razlikuje od antropološke definicije kojom je obuhvaćeno sve što se može uočiti u načinu života skupine.

Izraz „kulturni identitet” tumači se kao zbroj svih kulturnih referenci putem kojih osoba, pojedinačno ili u zajednici s drugima, definira ili predstavlja sebe, komunicira i želi biti prepoznata u svom dostojanstvu (članak 2.b, Fribourška deklaracija).

Osobi se ne može pripisati ili ju se svesti na jednu kulturu ili jednu kulturnu referencu.

Referentni tekstovi i dokumenti

Kulturna prava su priznata u međunarodnim tekstovima i dokumentima te ih je potrebno razumjeti i braniti u dokumentima institucija i civilnog društva. U nastavku su navedene glavne reference:

- **Opća deklaracija UN-a o ljudskim pravima (1948.)**

Članak 27.: „Svatko ima pravo slobodno sudjelovati u kulturnom životu zajednice, uživati u umjetnosti i sudjelovati u znanstvenom napretku i njegovim koristima.” Pojam „kulturna prava” nalazi se u članku 22. Međutim, sva prava obuhvaćena kulturnim pravima objedinit će se i strukturirati u kasnijim tekstovima.

- **Fribourška deklaracija (temeljni tekst iz 1993.)**

Fribourška deklaracija o kulturnim pravima rezultat je 20-godišnjeg rada međunarodne skupine stručnjaka, poznate pod nazivom Skupina iz Fribourga. Fribourška deklaracija je rezultat savjetovanja i rada članova Skupine, među ostalim s UNESCO-om, Vijećem Europe i Međunarodnom organizacijom frankofonije. Nacrt deklaracije je objavljen 1998. s UNESCO-ovim komentarima po člancima. Trenutačna verzija predstavljena je kao tekst „civilnog društva”, dopunjen zahvaljujući radu brojnih promatrača s različitih kontinenata, okupljenih u Opservatoriju za raznolikost i kulturna prava koji je povezan s Međunarodnom organizacijom frankofonije i UNESCO-om. Ovom se Deklaracijom o kulturnim pravima objedinjuju i izričito navode prava koja su već priznata, a spominju se u brojnim drugim instrumentima. Deklaracija je predstavljena 7. i 8. svibnja 2007. na Sveučilištu u Fribourgu i u Palači naroda u Ženevi u Švicarskoj. Iako nema institucionalnu vrijednost, ovaj aktivistički tekst je izvor inspiracije za druge.

- **Međunarodni pakt UN-a o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966.)**

U članku 15. točki (a) navodi se da „države članice ovog pakta priznaju pravo svake osobe na sudjelovanje u kulturnom životu”.

- **Opća deklaracija o kulturnoj raznolikosti UNESCO-a (2001.)**

U deklaraciji se naglašava važnost kulturnih prava i prava na raznolikost kako se navodi u međunarodnim instrumentima kao što su Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.) i Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966.

- **Konvencija UNESCO-a o zaštiti i promicanju raznolikosti kulturnih izričaja (2005.)**

Ovaj tekst je proizašao iz političke rasprave između trgovine i kulture. Članak 8.: „Kulturna dobra i usluge [...], s obzirom na to da prenose identitet, vrijednosti i značenje, ne smiju se smatrati proizvodom ili potrošačkom robom poput bilo koje druge”. Države potvrđuju da su poštivanje raznolikosti kultura, tolerancija, dijalog i suradnja u ozračju uzajamnog povjerenja i razumijevanja jedno od najboljih jamstava mira i međunarodne sigurnosti.

- **Konvencija Vijeća Europe iz Fara (2005.)**

U ovom se tekstu redefinira pojam kulturne baštine kao resursa za ljudski razvoj, jačanje kulturne raznolikosti i promicanje međukulturnog dijaloga. Njime se potvrđuje pravo građana na pristup toj baštini i sudjelovanje u njoj. Taj su tekst potpisale i ratificirale Makedonija, Hrvatska i Italija (ratifikacija 2020.), ali ne i Francuska.

- **Opća napomena br. 21 UN (2009.)**

Riječ je o institucionalnom i univerzalnom tekstu; u njemu se komentira i produbljuje članak 15. točka (a) Pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, „pravo svih osoba na sudjelovanje u kulturnom životu”. U tom se tekstu kulturna prava definiraju kao sastavni dio ljudskih prava, posebno se navode osobe koje bi trebale biti pod posebnom zaštitom (uključujući migrante) te se utvrđuju i obveze država.

Često postavljana pitanja

► Jesu li kulturna prava nova prava?

Koncept kulturnih prava je proširen u mnogim međunarodnim i ključnim tekstovima (DHU itd.) tako da u tom smislu nije nov, ali je njegov prijenos u smjernice, prakse i politike novijeg datuma. Fribourška deklaracija, kolektivno i građansko djelo iz 2007., je važan element tog razvoja. Kulturna prava doživljavaju i društveno-politički razvoj: migracije se smatraju trajnom pojavom, a interkulturalnost se pojavljuje kao dio rješenja za zajednički suživot.

► Koji je odnos između umjetnosti i kulture?

Umjetnost je način izražavanja kulture, doprinos izgradnji kulture i pristupa različitim kulturama. Umjetnost je dio kulture, među ostalim područja kao što su znanost, vjeroispovijest, navike.

► Na koja područja svakodnevnog života utječu kulturna prava?

Utječu na sva područja, uključujući: hranu, jezik, uvjerenja, odnos s drugima. Kad se susretnete s društvom općenito i društvenim interakcijama susrećete se i s pitanjem kulturnih prava.

► Opravdavaju li kulturna prava sve prakse zajednice?

Ne - kulturna prava čine dio ljudskih prava. Ljudska prava se moraju poštivati bez obzira na kulturne posebnosti zajednice. Međutim, nije riječ o osudi praksi koje se smatraju protivnima ljudskim pravima, već o njihovoj dekonstrukciji uz poštivanje demokratske rasprave.

► Poštuju li se uvijek u umjetničkom projektu kulturna prava?

Ne - to ovisi o ciljevima projekta, načinu na koji je projekt napravljen, osmišljen i proveden. Umjetničkim projektom se mogu promicati i druge vrijednosti poput kulturne asimilacije (tj. „shvati našu kulturu i živi onako kako mi živimo”).

► **Možemo li ostvarivati kulturna prava a da ne znamo koja su to prava?**

Da, ali ne. Bolje je biti svjestan što radimo kako bismo bili učinkoviti, kako bismo mogli evaluirati i zagovarati.

► **Tko je odgovoran za poštivanje kulturnih prava?**

Svi smo odgovorni za kulturna prava, kao i za sva ljudska prava, ali na različitim razinama, one mogu biti 1. politička 2. operativna 3. pojedinačna. Svatko je odgovoran za svoja prava i prava drugih. Države i njihove institucije (obrazovne, kulturne, pravosudne...) imaju obveze i moraju jamčiti prava. Sve sastavnice civilnog društva mogu to osigurati i tome doprinijeti.

► **Koji je najveći rizik kad je riječ o identitetu?**

Ljudima je svojstvena želja da se brane, postavljaju granice i definiraju svoj identitet što nije nezdravo. No kada te granice više nisu „porozne” niti otvorene za odnose s onima izvan tog perimetra, stvara rizik identiteta: identitet, nacionalizam i rasizam².

► **Pogoduju li kulturna prava raznolikosti nauštrb univerzalnosti?**

Kulturna prava su poticajni okvir za kulturnu raznolikost. Kulturna raznolikost proširuje raspon mogućnosti dostupnih svima. UNESCO uspoređuje kulturnu raznolikost s bioraznolikošću i definira je kao „zajedničku baštinu čovječanstva”. Vidi Opću deklaraciju UNESCO-a o kulturnoj raznolikosti. Ono što je univerzalno ne odnosi se na tu praksu, znanje ili uvjerenje, već na mogućnost da pojedinac ili skupina izrazi svoju humanost. Raznolikost bez pozivanja na univerzalnost ljudskog dostojanstva je besmislena.

2. „Svaka granica definira identitet tako što ga povezuje s razlikom. (...) Ugledni psihoanalitičar Bion prepoznao je vrlinu poroznosti kao temeljnu značajku granice. U porivu da se podignu ograde, zidovi, barijere, organizirana obrana, kao što se događa u doba kada, čini se, dominira dosad nezabilježen sigurnosni impuls, postoji opasnost da granica postane zid, što bi onemogućilo razmjenu. (...) U tom slučaju, identitet se paranoidno ukružuje protiv razlike. Stranac se poistovjećuje s neprijateljem, prijetnjom, užasom, terorizmom (...). Vidi Massimo Recalcati, “The Temptation of the Wall: Five Short Lessons on Civil Life” (2022.).

Pilotiranje projekata u koje su uključeni migranti i u kojima se poštuju kulturna prava migranata

Projekt MigrArts uključuje pilotiranje projekata kojima se poštuju kulturna prava migranata. Cilj je ocijeniti poštuju li se i u kojoj mjeri „kulturna prava” u fazi osmišljavanja i u različitim fazama provedbe projekata. Ti projekti mogu obuhvaćati nekoliko umjetničkih područja, za cilj mogu imati umjetničku produkciju, uključuju i obrazovne aktivnosti povezane s umjetničkim praksama itd.

Ključni kriteriji za projekte

Kako bi se uklopile u eksperimente projekta MigrArts, kulturne aktivnosti trebale bi:

- **A.** Uključivati najmanje dvije osobe migrantskog porijekla bez obzira na njihov administrativni status;
- **B.** Uključivati i/ili promicati umjetnike bilo koje discipline i/ili predavače i edukatore koji profesionalno rade u svom području;
- **C.** Uključivati osobe koje rade u kontekstu projekata prihvat, socijalne uključenosti i/ili kulturne mediacije.

Moguće je da jedna ili više osoba imaju i B. i C. kompetencije.

Prijedlozi za učinkovito uključivanje migranata:

Izgradnja odnosa povjerenja sa sudionicima je važna i zahtijeva napore za učinkovit rad. Važno je biti svjestan glavnih smjerova integracijskih politika migranata kako bi se poznavale i uzele u obzir posebnosti i ograničenja (van redovne situacije, specifične životne situacije, dugotrajne administrativne obveze itd.), ali i mogućnosti (programi, financiranje) koje postoje za te ciljne skupine. Ključno je blisko surađivati s dionicima na terenu koji su svakodnevno u izravnom kontaktu s tim ciljnim skupinama, posebno sa socijalnim radnicima i drugim dionicima uključenima u prihvata migranata i podršku migrantima.

Smjernice za eksperimentiranje s projektima kojima se poštuju kulturna prava migranata

U nastavku se navode neke smjernice koje treba isprobati kako bi se osiguralo promišljanje i poštivanje kulturnih prava migranata u okviru umjetničkih i kulturnih projekata. Projekti koji će se provoditi trebali bi u najvećoj mogućoj mjeri odgovarati ovim smjernicama, uzimajući u obzir lokalne okolnosti i sve prepreke koje bi mogle ometati njihovu provedbu.

Projekti se oslanjaju na različite alate, prilagođene lokalnom kontekstu, prilagođene financijskim sredstvima. Važno je da svaki sudionik učini sve u svojoj moći kako bi se prilagodio predloženim smjernicama.

Tijekom pripreme i provedbe kulturnih i umjetničkih projekata s migrantima, dionici se pozivaju da posebnu pozornost posvete sljedećim smjernicama:

Promiče li naš projekt kulturna prava?

Filozofija i koncept „kulturnih prava” dijele se prije ili tijekom projekta kako bi sudionici bili svjesni kulturnih prava i uključeni u njihovo poštivanje tijekom cijelog projekta.

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
<p>Uspostava zajedničkog dogovora među partnerima i/ili sa sudionicima.</p> <p>Zajednički dogovor može biti formalan ili neformalan. Može biti riječ o usmenom dogovoru ili čak umjetničkom predmetu, treba biti nešto zajednički stvoreno.</p>	<p>Jesmo li sa sudionicima podijelili koncept kulturnih prava?</p> <p>Jesu li ga sudionici razumjeli?</p> <p>Jesmo li se pobrinuli da su partneri angažirani za ulaganje posebnih napora u provedbu kulturnih prava?</p>
<p>Vođenje internih rasprava radi širenja pristupa među kolegama u strukturama koje provode projekte.</p>	<p>Koliko je ljudi u našim strukturama uključeno u promišljanje pitanja kulturnih prava?</p> <p>Je li to promišljanje utjecalo na druge aspekte rada naših organizacija?</p>
<p>Kontinuirano dijeljenje koncepta kulturnih prava tijekom cijelog procesa projekta (ne samo na početku) i provođenje kolektivne procjene provedbe. Ta bi se evaluacija trebala temeljiti na participativnim metodama prilagođenima potrebama socijalnih i kulturnih radnika, migranata i drugih sudionika.</p>	<p>Mogu li sudionici dijeliti ili širiti filozofiju kulturnih prava?</p> <p><i>(Sudionici su sve osobe uključene u projekt; profesionalni umjetnici, socijalni radnici, migranti ili osobe koje nisu migranti).</i></p>

U okviru našeg projekta, kulturna prava su glavna referentna točka kako bismo osigurali da činimo sve u svojoj moći kako bismo ih poštivali.

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
Postojanje gatekeepera ¹ .	Je li identificirana osoba koja će paziti poštuju li se kulturna prava u sklopu projekta? Kako je ta osoba odabrana?
Održavanje redovitih rasprava o aspektu kulturnih prava u projektu.	Koji su posebni alati upotrijebljeni za kontinuiranu evaluaciju pitanja kulturnih prava? Je li tijekom provedbe projekta netko od prisutnih osjećao da se njegova kulturna prava nisu poštivala te jesu li u okviru projekta poduzete mjere za zadovoljavanje tih potreba i kako? Koje su prepreke tijekom projekta dovele u pitanje poštivanje kulturnih prava?

Naš projekt promiče kulturna prava lokalnog stanovništva i odražava vrijednosti koje se podupiru projektima.

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
Komunikacija o aktivnostima u okviru projekta. Pozivanje javnosti na završni događaj projekta (izvedba, predstava itd.)	Jesmo li u projekt uključili lokalno stanovništvo? Na koji način?
Dijeljenje rezultata projekta na besplatnom događanju u javnosti/javnom prostoru (izložba...) Tijekom projekta, ako je moguće, povezati sudionike s ostalim građanima. Dodavanje oznake/naljepnice „kulturnih prava” kako bi se osigurala vidljivost kulturnih prava. Npr. „Promicanje kulturnih prava”.	Kako je projekt osigurao diseminaciju, kako je predstavio svoje rezultate, vrijednosti i pristupe.

¹ Gatekeepera razumijemo kao čuvara procesa, osobu koja vodi računa da se proces odvija po ranije uspostavljenom dogovoru, u ovom slučaju poštuju li se u našim projektima kulturna prava uključenih.

Poštujte li naš projekt identitete u pokretu

i promiče li otvorenost?

Naš projekt osigurava da sudionici imaju slobodu izražavanja svojih identiteta (vrijednosti, referentne točke, ukusi, navike...), značenja koje daju postojanju, osobito kroz umjetničko stvaralaštvo.

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
Omogućavanje ljudima da izraze svoje mišljenje, odnosno svoju pripadnost.	<p>Koje su prepreke izražavanju ljudi?</p> <p>Je li projekt omogućio ljudima da idu korak dalje u poznavanju vlastite kulture i kulture drugih?</p> <p>Jesu li se svi smatrali nositeljima znanja koje se prenosi drugima?</p> <p>Kako se u projektu osiguralo da aktivnosti/prakse ne diskriminiraju nikoga?</p> <p>Jesu li u okviru projekta utvrđene i primijećene odgovarajuće metode animacije (npr., neformalno obrazovanje, međukulturne aktivnosti...) kako bi se sudionici mogli izraziti?</p>
Omogućavanje građanima da izraze što žele uključiti u projekt.	Koliko aktivno su sudionici sudjelovali u projektu i u kojoj su mjeri mogli izraziti svoj identitet?

Naš projekt promiče kulturnu raznolikost kako bi se svima pružile nove mogućnosti. Cilj mu je ukloniti prepreke kako bi te mogućnosti bile dostupne.

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
<p>Predlaganje aktivnosti sudionicima kako bi mogli izraziti svoje identitete, otkriti identitete drugih te njegovati razgovor i dijalog.</p> <p>Pristup kvalitetnim umjetničkim prijedlozima i obraćanje pozornosti na kvalitetu tehničkih uvjeta.</p> <p>Osiguravanje posredovanja kojim se omogućuje pristup kodeksima novih praksi.</p>	<p>Je li projekt omogućio pristup kulturnim resursima (nasljeđe, umjetnici, umjetničke prakse)?</p> <p>Koji su naponi uloženi kako bi se olakšao pristup tim resursima (fizički, kognitivni, kulturni)?</p> <p>Je li projekt promicao kulturnu raznolikost?</p>

Naš projekt pridonosi kulturnom životu, a time i zajedničkoj baštini.

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
Uvažavanje ljudi, njihovih izražaja, njihovih zajedničkih rezultata.	<p>Je li projekt sudionicima omogućio zajedničko stvaranje?</p> <p>Jesu li se osjećali dijelom nečega zajedničkog?</p> <p>Jesu li sudionici našli zajedničke interese? Ako da, koje?</p>

Osigurava li naš projekt kvalitetu odnosa u međukulturnom kontekstu?

Naš je projekt trajao dovoljno dugo za uspostavu kvalitetnog odnosa koji se temelji na uzajamnosti (uzajamno priznavanje i međukulturni dijalog). Time se stvara okruženje koje osigurava slobodu sudionika i poštivanje njihova dostojanstva.

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
Utvrdjivanje vremenskog rasporeda kojim se uzima u obzir vrijeme potrebno za upoznavanje i izgradnju odnosa (što je više vremena potrebno, to su veće razlike u kulturi među osobama uključenima u projekt).	Je li u projektu ostavljeno dovoljno vremena za razmjenu mišljenja sa sudionicima i osiguravanje uzimanja njihovih potreba u obzir?
Izveštavanje o zajedničkom razumijevanju kvalitete odnosa i procesa suradnje (korištenjem metoda neformalnog obrazovanja, međukulturnih aktivnosti...).	<p>Koje su metode (npr. metode neformalno obrazovanja) korištene za izgradnju odnosa među sudionicima?</p> <p>Jesu li sudionici osjećali da su jednako uključeni?</p>
Osiguravanje prostora u kojem se sudionici mogu slobodno izražavati, što znači da imaju usmenog prevoditelja ili da im se ponude neformalne/druge mogućnosti da to učine (putem govora tijela itd.).	Je li u okviru projekta sudionicima osigurani sigurni prostori?
Izdvajanje materijalnih sredstava kojima se osigurava dostojanstvo sudionika.	Je li u okviru projekta sudionicima osigurani potrebni i prikladni materijali za njihovo izražavanje i provedbu njihovih aktivnosti?

Naš projekt svakoj osobi omogućuje da odredi mjesto koje želi zauzeti u projektu. Njime se osigurava da se u svakom trenutku poštuje njihova privola te da sudionici zajedno pregovaraju o svojim ulogama u projektu.

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
<p>-Izgradnja participativnih metoda i alata (npr. iz neformalnog obrazovanja).</p> <p>Izgradnja fleksibilnih projekata kako bi sudionici mogli prilagođavati i mijenjati svoje uloge.</p> <p>Poticanje sudionika da objasne zašto žele određenu ulogu, da motiviraju/argumentiraju kako bi preuzeli odgovornost za svoju ulogu.</p>	<p>Je li postupak pregovaranja o ulogama pošten i ravnopravan?</p> <p>Jesu li sudionici osjećali da znaju koja je njihova uloga? Jesu li njome bili zadovoljni?</p> <p>Jesu li sudionici osjećali da se jednako uključeni?</p>

Naš projekt predlaže sustav u kojem se proizašle razlike (povezane s razlikama u mišljenjima, stajalištima, osjetljivostima itd.) mogu mirno izražavati i rješavati.

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
<p>Osiguravanje fleksibilnosti u projektu.</p> <p>Pružanje medijacije u slučaju problema.</p> <p>Postojanje „kutije za ideje/osjećaje” u kojoj sudionici mogu ostaviti anonimne bilješke o tome kako se osjećaju, što bi se moglo poboljšati itd.</p>	<p>Ako je postojao problem, kako ste ga riješili? Koje ste metode upotrijebili za rješavanje problema?</p> <p>Jesu li sudionici problem smatrali riješenim? Jesu li zadovoljni korištenim metodama?Koji je bio konačni rezultat postupka rješavanja problema?</p>

Potiče li projekt osnaživanje?

Naš projekt uključuje ljude u osmišljavanje, provedbu i evaluaciju samog projekta.

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
<p>Utvrđivanje faza projekta i sastava radnih skupina za svaku fazu.Planiranje različitih trenutaka za izvještavanje o projektu u različitim fazama s različitim dionicima.</p> <p>Razvijanje zajedničkog evaluacijskog obrasca koji će se redovito popunjavati kako bi sudionici mogli izraziti svoje mišljenje o projektu.</p>	<p>Je li projekt ojačao suradnju među partnerima?</p> <p>Jesu li migranti bili dio projekta/volonterskog tima? Kako su svi doprinijeli projektu?</p> <p>Jeste li uključili sudionike u osmišljavanje, provedbu i evaluaciju projekta?</p> <p>Jesu li sudionici smatrali da su uključeni u osmišljavanje, provedbu i evaluaciju projekta?</p>

Naš projekt potiče ljude da kritički promisle projekt kako bi mogli dati prijedloge (uključujući umjetničke i organizacijske aspekte) u demokratskom okviru.

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
<p>Poticanje sudionika na iznošenje vlastitih stajališta o projektu.</p> <p>Uključivanje sudionika u organizacijske i umjetničke opcije.</p>	<p>Jesu li sudionici dali svoje mišljenje o organizaciji aktivnosti?</p> <p>Jesu li sudionici dali svoje mišljenje o umjetničkom području (čak i o povezanom umjetniku)?</p> <p>Jesu li sudionici doživjeli projekt kao demokratski prostor za raspravu?</p> <p>Kako ste osigurali da je projekt prostor za raspravu?</p>

Naš projekt omogućuje ljudima da izraze je li projekt koristan za njih. Što dobivaju Društvenost? Znanje? Neovisnost? Samopouzdanje? Osjećaj pripadnosti?

Ideje i primjeri za provedbu	Elementi evaluacije
<p>Uspostavljanje poveznice između onoga što se događa u projektu i drugih područja svakodnevnog života (obitelj, obrazovanje, zdravlje...) sa sudionicima i različitim partnerima.</p> <p>Promatranje sudionika i davanje povratnih informacija o njihovu osnaživanju u projektu i oko njega.</p> <p>Iznalaženje vremena za zajedničko dijeljenje onoga što projekt donosi svakoj osobi.</p>	<p>Jesu li sudionici izrazili što im je projekt donio?</p> <p>Jesu li se osjećali ugodnije u ovoj ili takvoj situaciji? Zašto?</p> <p>Kako im je provedba pomogla da podignu svijest o tom procesu?</p>

Primjeri dobre prakse

Francuska

► **Souviens-toi de ne pas oublier (Sjeti se ne zaboraviti)**

Odile prikuplja uspomene i sjećanja, a prati ju snimač (*Rafistoleur de mémoire*). Zajedno su se uključili na radionice znanja u Zavodu za zapošljavanje i strukovno osposobljavanje u listopadu 2014. Pozvali su zainteresirane da podijele uspomenu za koju žele da je se pamti. Među njima su bili i migranti koji žive u gradu Blagnacu. Na kraju ovog prikupljanja, javnost je mogla sudjelovati u pripremi izložbe. Uspomene je još uvijek moguće ispričati ili zapisati i ubaciti u kutiju pisama-uspomena koje su postavljene u po gradu Blagnacu. Organiziran je i vođeno razgledavanje izložbe.

Projektom se uzimaju u obzir kulturna prava jer se njime predlaže i usmena predaja sjećanja, a od sudionika se ne traži svladavanje vještina pisanja. Na taj način osobe koje ne znaju pisati ili ne znaju pisati latiničnim pismom mogu dati svoj doprinos projektu. Migranti se smatraju dijelom zajednice kao aktivni sudionici projekta i njegova stvaranja od početka. Tijekom izložbe mogli su osjećati i svjedočiti svom doprinosu cjelini.

► **Carte blanche au DiLaMi**

Učenici DILAMI-ja podijelili su tekstove vlastitog stvaralaštva, posuđene od raznih francuskih autora ili izvodili pjesme iz svoje zemlje podrijetla. Svoje su tekstove predstavili javnosti u asocijativnoj traci posvećenoj pjesništvu. Izlaganje je vodila i pratila pjevačica, redateljica i glazbenica Catherine Vaniscotte. Cijele je godine s učenicima radila na radionicama recitiranja. Jezični program dobrodošlice migrantima (DILAMI) pomaže migrantima u njihovim društvenim, akademskim i profesionalnim projektima integracije. Tim se programom osposobljavanja promiče razvoj jezičnih i međukulturnih

vještina, do certifikata B2 potrebnog za uspješnu društvenu i gospodarsku integraciju u Francuskoj.

Projektom se uzimaju u obzir kulturna prava jer se sudionicima omogućava da s javnosti podijele tekstove koje su napisali sami na francuskom jeziku ili posudili od francuskih autora. Sudionici su također izvodili i pjevali pjesme na vlastitom jeziku. Projekt je sudionicima omogućio i vrednovanje znanja i procesa učenja francuskog jezika. Sudjelovali su u projektu od njegova začetka i organizacije.

► **Voyages oniriques**

Priredba „Les Voyages oniriques” rezultat je rada s umjetnicima: glumcem, redateljem, glazbenikom, pjevačem, lutkarom i 70 studenata u egzilu upisanih na Međusveučilišne diplome DILAMI-ja (sustav za prihvatanje migrantskih jezika). Ova priredba kombinira kreativno pisanje, lutkarstvo, pjevanje i recitiranje. To je snolik putovanje u kojem su snovi tih studenata s četiri kraja svijeta (u Francuskoj ili drugdje) utjelovljeni u likovima od pjene, koji se razvijaju uz živopisnu originalnu glazbu i očaravajući glasovni postav. Projekt je sudionicima omogućio stjecanje znanja francuskog jezika i samopouzdanja te sudjelovanje u kulturnoj aktivnosti. Poruke iznesene tijekom izvedbe odnosile su se na sve, posebice u pogledu pojma vremena; iako je percepcija koju netko o njemu ima osobna i subjektivna, ostaje činjenica da je ta tema univerzalna.

Rad sudionika se vrednuje tijekom izvedbe, posebice zato što su je izvodili stručnjaci iz svijeta zabave i zato što je predstavljena vrlo velikoj publici na sveučilištu.

Projektom se uzimaju u obzir kulturna prava jer je sudionicima omogućeno stjecanje vještina francuskog jezika i samopouzdanja te sudjelovanje u kulturnoj aktivnosti. Poruke koje se prenose tijekom

izvedbe odnose se na sve, posebice u pogledu pojma vremena; iako je percepcija koju netko o njemu ima osobna i subjektivna, ostaje činjenica da je ta tema univerzalna.

Italija

► Quartieri teatrali (kazališne četvrti)

Cantieri Meticci APS je skupina umjetnika iz više od dvadeset zemalja iz cijelog svijeta. U Bologni organiziraju radionice koje kombiniraju različite umjetničke prakse i uključuju ljude iz različitih kulturnih zajednica. Uvjereni su da, kako biste stvorili nešto zaista novo, morate tražiti i njegovati tamo gdje još nitko nije tražio. Projekti „Quartieri teatrali” provode se u prigradskim četvrtima, školama, prihvatnim centrima, malim susjedskim knjižnicama i župama. Ljudi su često željni ispričati priču i sudjelovati u projektu koji ih stavlja u središte. Cantieri Meticci je član grupe Arci.

Cilj projekta je svim sudionicima osigurati sredstva i jezike za izražavanje i kreativno suočavanje s najvažnijim pitanjima naše sadašnjosti, pojedinačno, ali prije svega i kao skupina.

Svaki tečaj obuhvaća tri faze: usvajanje kazališnih osnova i stvaranje kohezivne grupe, zajedničko osmišljavanje teksta i strukturiranje scena, uvježbavanje završne izvedbe i uprizorenje. Interakcija, suradnja od samog početka predstave, sloboda izražavanja i dijeljenje sa susjedskom zajednicom su temeljni elementi kulturnih prava.

► Oltre il velo (Iza vela) – narativna izvedba Preziose Salatino

Narativna izvedba osmišljena kako bi se osigurao kontinuitet kazališnih radionica u okviru projekta *Oltre l'orizzonte* s mladim muslimanima druge generacije, takozvanim „novim Talijanima”. To su dječaci i djevojčice rođeni u Italiji od roditelja imigranata, čije je zajedničko obilježje hibridni identitet: implicitno ih se poziva da budu most između različitih kultura, tradicija i vrijednosti. U obitelji govore jedan jezik, u školi drugi, konzumiraju tradicionalna jela i odlaze u McDonalds, s jednakom lakoćom nose veo ili minicu.

U projektu su uzeta u obzir kulturna prava sudionika jer su u njemu sudjelovali mladi putem suradničkih i neformalnih praksi, čime im je dano dovoljno vremena da prodube uzajamno znanje i interakciju, međusobno i s provoditeljima projekta.

Sukobljavanje različitih identiteta u otvorenom, ali istodobno zaštićenom kontekstu je omogućilo mladim sudionicima da slobodno izraze svoje misli.

Hrvatska

► Kolektiv žene ženama

Kolektiv Žene ženama je dio umjetničke organizacije pod nazivom Živi Atelje DK. Koriste umjetnost kao način za okupljanje žena koje žele da Hrvatska bude njihov dom i žena kojima Hrvatska već je dom, kako bi se olakšala integracija žena u novu zajednicu koja se neprestano razvija. Putem radionica, okupljanja i izleta žene dijele i stječu vještine, znanje i osnažuju se oslanjajući se na mrežu potpore i zajedničke vrijednosti uzajamnog razumijevanja, tolerancije i prihvaćanja raznolikosti u dinamično uključivo društvo. Cilj projekta je stvoriti siguran, zaštićen i intiman prostor u kojem žene mogu razmjenjivati ideje, probleme, rješenja ili jednostavno provoditi vrijeme zajedno povezivanjem što često ima prednost pred projiciranim ili percipiranim predrasudama o kulturi.

U Kolektivu žene ženama poštuju se kulturna prava migrantica stvaranjem sigurnog prostora, poštivanjem njihovih identiteta, organiziranjem zajedničkih aktivnosti i njihovim uključivanjem u šire kulturne i društvene aktivnosti. Tim aktivnostima žene se osnažuju za sudjelovanje u drugim aktivnostima koje dovode do uključivanja, npr. prosvjed za zaštitu prava žena, druge kulturne manifestacije, sudjelovanje u kazalištu potlačenih, sudjelovanje i osmišljavanje vlastitih izložbi, prodaja vlastoručnih proizvoda na različitim sajmovima. „Zajedničko provođenje vremena” u sigurnom prostoru stvara preduvjete za osnaživanje, umjetničko izražavanje ili jezične razmjene koje zajednički podupiru uključivanje u društvo uz poštivanje njihovih različitih identiteta i prava.

Sjeverna Makedonija

► Sanjanje naglas: Izgradnja uključivije i tolerantnije Europe koja uključuje mlade u prihvata izbjeglica

Sanjanje naglas je Erasmus+ projekt koji za cilj ima potaknuti europsku mladež da podigne svoj glas i sanja o drugačijoj Europi, uključivijoj, tolerantnijoj, koja više poštuje ljudska prava i predana je u pogledu izbjegličkog stanovništva koje dolazi na naše granice. Cilj je osmisлити pozitivne poruke koje će biti podijeljene i političke prijedloge za koherentan suživot pun poštovanja između europskog građanstva i „pridošlica” (izbjeglica i migranata).

Ovim se prijedlogom osobe koje rade s mladima osposobljavaju u različitim aspektima inovativnih metoda:

- Društvena osviještenost i rušenje stereotipa (inovativna metoda „Kutija”).
- Osmišljavanje pozitivnih poruka za suočavanje s migracijskom krizom i promicanje procesa prihvata (Bez govora mržnje i kampanje širenja sadržaja).
- Izrada prijedloga za uključivanje lokalnih, regionalnih i nacionalnih vlada u najuključiviju Europu (zalaganje: inovativna metoda „Debatni stolovi”).
- Projektom se uzimaju u obzir kulturna prava sudionika tako što ih se potiče da podignu svoj glas i sanjaju o drugačijoj Europi koja bi bila uključivija, tolerantnija i u kojoj bi se poštivala ljudska prava. Kroz različite aktivnosti usmjerene na rušenje predrasuda i stereotipa, mladi, kao i opća publika, uče o razlikama među ljudima i poštivanju različitih kultura i ljudi.

► ReGap

„Smanjenje jaza u obrazovanju“ je Erasmus+ projekt koji u cilju ima proširiti kvalitetne i kulturno osjetljive resurse s otvorenim pristupom e-učenju kako bi se doprlo do odraslih migranata i izbjeglica obaju spolova u zemljama EU-a. Projektom je smanjen jaz u obrazovanju migranata i izbjeglica u europskim zemljama jer su im osigurane mogućnosti zapošljavanja i društvene pripadnosti uz pomoć najnovijih i za pojedinu zemlju specifičnih saznanja o radu, zdravlju, socijalnoj sigurnosti, obrazovanju i pravosudnim sustavima te propisima o građanstvu i jednakosti.

Glavne aktivnosti ovog projekta bile su:

- Razvijanje i ponuda sedam programa e-učenja, kulturno i rodno osjetljivih, koristeći primjere specifične za pojedinu zemlju u kojoj se nude resursi.
- Razvijanje, ispitivanje i evaluacija resursa za programe e-učenja koji zadovoljavaju ključne potrebe u području zapošljavanja, zdravstva, obrazovanja, socijalne sigurnosti i poznavanja pravosudnih sustava i propisa o građanstvu.
- Razvijanje programa e-učenja koji uključuju uvodnu komponentu kako bi se stvorio zajednički društveni identitet i osjećaj pripadnosti kod sudionika te poboljšale vještine informacijske i komunikacijske tehnologije.
- Probno izvođenje programa e-učenja u cijelosti ili od strane nastavnika i stručnjaka za one sa slabijim informacijskim i komunikacijskim vještinama.
- Kratak video za e-učenje s podnapisima na različitim jezicima partnera i engleskom, uz priručnik na partnerskim jezicima i na engleskom jeziku kojim će se koristiti nastavnici i drugi stručnjaci.
- Širenje resursa za e-učenje na regionalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini unutar i izvan projektnih partnera i EU-a.

Projektom se uzimaju u obzir kulturna prava sudionika tako što se nude visokokvalitetni i kulturno osjetljivi otvoreni resursi za e-učenje kako bi se doprlo do odraslih migranata i izbjeglica obaju spolova u zemljama EU-a. Kulturno osjetljivi sadržaji

o različitim temama pružit će migrantima znanje o određenoj temi i kulturnim razlikama među izbjeglicama, uzimajući pritom u obzir različite obrazovne, kulturne i društveno-gospodarske pozadine ljudi.

Bibliografija

➤ **Popular Education by and for Migrants. A Study of Preconditions for Involvement of Migrant Study Circle Participants in the Swedish Workers' Educational Association (Studija preduvjeta za uključivanje sudionika studijskog kruga migranata u Obrazovno udruženje švedskih radnika)**

Annika Pasuhov, Nordvall Henrik et Osman Ali, 2021.

<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/20004508.2021.1971364?needAccess=true>

U ovom članku se istražuje uloga neformalnog obrazovanja migranata u kontekstu društvenog pokreta. Cilj ove studije je istražiti kako je društvena uključenost migranata omogućena i ograničena sudjelovanjem u studijskim krugovima organiziranim u lokalnom ogranku Obrazovno udruženje švedskih radnika (ABF).

➤ **Droits Culturels: Controverses et Horizons d'action**

Baptiste Fuchs, Guillon Vincent, Jeandel Alice-Anne, Pignot Lisa et Saez Jean-Pierre, 2017.

<https://www.observatoire-culture.net/librairie/>

Zbirka članaka o mogućnostima djelovanja u vezi s kulturnim pravima. Ovaj dokument sadrži intervju s dionicima iz područja politike o provedbi kulturnih prava, iskustvima u zajednicama o baštini (Hotel du Nord), muzejima (Muzej imigracije, Multaka) i sudjelovanju u kulturnom životu općenito. Također je moguće pronaći više teoretskih članaka o sjecištu kulturnih prava i ljudskih prava.

➤ **Konvencija iz Fara**

Vijeće Europe, 2005.

<https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list>

Okvirna konvencija Vijeća Europe o vrijednosti kulturne baštine za društvo. Konvencija se temelji na ideji da je poznavanje i korištenje baštine sastavni dio prava građana na sudjelovanje u kulturnom životu, kako je definirano u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima.

➤ **Program osposobljavanja za migrante ARTEM**

Erasmus projekt, 2019.

<https://www.pistes-solidaires.fr/wp-content/uploads/2020/09/IO3-GUIDE-FOR-MIGRANTS-FINAL.pdf>

Svrha ovog programa osposobljavanja je uvođenje osnovnih koncepata povezanih s međukulturnim kompetencijama i integracijom, kao što su međukulturne kompetencije, otvorenost i kulturna raznolikost, samosvijest i ponašanje s kulturnim razlikama, migranti/izbjeglice/trazitelji azila.

➤ **Rights by Farida Shaheed**

European Union, 2017.

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4943e7fc-316e-11e7-9412-01aa75ed71a1>

Izvešće sa studijama slučaja koje je izradila radna skupina stručnjaka iz država članica EU-a za međukulturni dijalog u kontekstu migracijske i izbjegličke krize u okviru otvorene metode koordinacije, istražujući načine na koje kultura i umjetnost mogu pomoći u zbližavanju pojedinaca i naroda, povećanju njihova sudjelovanja u kulturnom i društvenom životu te promicanju međukulturnog dijaloga i kulturne raznolikosti.

➤ **Izvjješće posebnog izvjestitelja za područje kulturnih prava**

Farida Shaheed, 2013.

<https://digitallibrary.un.org/record/755488>

Gđa Shaheed tvrdi da se umjetnički glasovi diljem svijeta sve više ušutkavaju na različite načine. Poza-dinski razlozi ograničavanja umjetničke kreativnosti najčešće su politički, religijski, kulturni, moralni ili gospodarski. U tom kontekstu preporučuje državama da kritički ocijene svoje zakonodavstvo i prakse kojima se ograničava pravo na slobodu umjetničkog izražavanja i kreativnosti, uzimajući u obzir relevantne odredbe međunarodnog prava o ljudskim pravima.

➤ **Le Rôle de La Culture Dans l'intégration Des Réfugiés - Lettre de l'asile et de l'intégration N° 87**

France Terre d'Asile, 2019.

<https://www.france-terre-asile.org/toutes-nos-publications/details/1/234-le-role-de-la-culture-dans-l-integration-des-refugies>

U ovom se pregledu ispituju utjecaj kulture na integraciju izbjeglica, postojeći mehanizmi za promicanje pristupa kulturi i umjetnost kao sredstvo represivnog izražavanja i razlog za egzil.

➤ **Kulturna prava, Fribourška deklaracija**

Skupina Fribourg, 2007.

<https://droitsculturels.org/observatoire/wp-content/uploads/sites/6/2017/05/declaration-eng4.pdf> <https://droitsculturels.org/observatoire/wp-content/uploads/sites/6/2017/05/declaration-fr3.pdf>

Objavlivanje Fribourške deklaracije o kulturnim pravima održano je 7. svibnja 2007. na Sveučilištu u Fribourgu i 8. svibnja 2007. u Palači naroda u Ženevi. Tekst je predstavio Opservatorij za raznolikost i kulturna prava (sa sjedištem na Interdisciplinarnom institutu za etničku pripadnost i ljudska prava na Sveučilištu u Fribourgu) zajedno s Međunarodnom organizacijom za frankofoniju i UNESCO-om. Fribouršku deklaraciju podupire više od pedeset istaknutih branitelja ljudskih prava, kao i platforma nevladinih organizacija.

➤ **Pour Une Nouvelle Culture de l'action Publique - Une Démarche d'observation et d'évaluation Des Politiques Publiques Au Regard Des Droits Culturels**

IIEDH, i Réseau culture 21, 2015.

https://droitsculturels.org/paideia4d/wp-content/uploads/sites/3/2015/09/paideiaA5_BATcouvplanchesbd.pdf

Proces promatranja i evaluacije javnih politika u pogledu kulturnih prava.

➤ **Présentation et Extraits Du Rapport Droits Culturels Des Personnes - Préconisations Pour La Région Nouvelle-Aquitaine**

Jean-Michel Lucas, i Rossard Aline, 2019.

https://www.nouvelle-aquitaine.fr/sites/default/files/2021-01/Droits_culturels_des_personnes_2019_Version_Courte.pdf

U Francuskoj se u članku 103. Zakona NOTRe navodi da odgovornost lokalnih vlasti i države o kulturnim pitanjima zahtijeva poštivanje kulturnih prava. Kako bi se na to pitanje odgovorilo na način prilagođen stvarnim okolnostima s kojima se suočavaju dionici iz tog područja, regija Nova Akvitanija pokrenula je zajedničko promišljanje o kulturnim pravima sa 75 volontera pod vodstvom Jean-Michela Lucasa i Aline Rossard.

➤ **Déclarer Les Droits Culturels - Commentaire de La Déclaration de Fribourg**

Patrice Meyer-Bischoff, i Bidault Mylène, 2010.

<https://searchlibrary.ohchr.org/record/14106?ln=en>

Freibourška deklaracija je kratak, gust i složen tekst. Ovaj komentar, objavljen 2010., koji su sastavili Mylène Bidault i Patrice Meyer-Bischoff u raspravi s radnom skupinom omogućuje pojašnjenje stajališta Skupine, isticanje određenih rasprava koje su se održale i kompenzaciju za nejasnoće koje bi se mogle pojaviti u bilo kojem trenutku.

➤ **Opća deklaracija o kulturnoj raznolikosti**

Unesco, 2005.

<https://adsdatabase.ohchr.org/IssueLibrary/UNESCO%20Universal%20Declaration%20on%20Cultural%20Diversity.pdf>

U Općoj deklaraciji UNESCO-a o kulturnoj raznolikosti utvrđena su načela i standardi kojima se državama članicama pomaže u promicanju kulturne raznolikosti u okviru njihove nacionalne nadležnosti i na međunarodnoj razini. U deklaraciji se naglašava važnost kulturnih prava i prava na raznolikost kako je utvrđeno u međunarodnim instrumentima kao što su Opća deklaracija o ljudskim pravima (1948.) i Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966.

➤ **Opći komentar br. 21, Pravo svakoga na sudjelovanje u kulturnom životu (članak 15. stavak 1.a Pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima)**

United Nation, 2001.

<https://digitallibrary.un.org/record/679354#record-files-collapse-header>

U ovom opažanju Odbor za gospodarska, socijalna i kulturna prava izričito se bavi pravom svakoga na sudjelovanje u kulturnom životu, kako je utvrđeno člankom 15. stavkom 1. točkom (a) Međunarodnog pakta o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima.

➤ **Issues of Cultural Diversity, Migration, and Displacement in Teacher Education Programmes**

Daniel April, D'addio Anna, Kubacka Katarzyna, i Smith William, 2018.

<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000266076>

Pozadinski dokument pripremljen za globalno izvješće o praćenju obrazovanja za 2019.

➤ **Refugee and Migrant Integration into Education and Training**

Europska komisija, 2020.

<https://education.ec.europa.eu/focus-topics/improving-quality/inclusive-education/migrants-and-refugees>

Korisni materijali za edukatore i stručnjake za osposobljavanje. Stručnjaci s područja obrazovanja i osposobljavanja mogu imati koristi od usmjeravanja i razmjene dobrih praksi kako bi mogli odgovoriti na obrazovne potrebe učenika u sve raznolikijim i višejezičnim učionicama.

➤ **No Hate Speech Movement, Vijeće Europe, 2013.**

<https://www.youtube.com/watch?v=35rAykWYPrG>

Pokret bez govora mržnje je kampanja protiv govora mržnje na internetu u svim njegovim oblicima, uključujući one koji najviše utječu na mlade.

➤ **Booklet for Educators**

Projekt ReGap, 2019.

U brošuri su predstavljeni ciljevi i ideje na kojima se temelji projekt ReGap, kao i tečajevi i obrazovni pristup.

➤ **Social Belonging and Storytelling**

Projekt ReGap, 2019.

<http://www.regap-edu.net/2019/05/01/social-belonging-and-storytelling/>

Ključni koncept u projektu ReGap je pripovijedanje, tvrdi se da digitalne priče u kojima su prikazani izbjeglice i migranti, ako se koriste mudro i u kontekstu, mogu doprinijeti osjećaju socijalne uključenosti.

➤ **Border, Crossing, THE PROMISED LAND: Intercultural Learning with Refugees and Migrants, 2019.**

https://issuu.com/border_crossings/docs/the_promised_land_e-book_issuu

➤ **Centar za razvoj migracijske politike, Ujedinjeni gradovi, lokalne vlasti i program UN-a za naseljavanje ljudi, „Kako kultura i umjetnost mogu promicati međukulturni dijalog u kontekstu migracijske i izbjegličke krize”, 2017. Izvješće s studijama slučaja radne skupine stručnjaka država članica EU-a za međukulturni dijalog u kontekstu migracijske i izbjegličke krize u okviru otvorene metode koordinacije, 2019.**

https://www.icmpd.org/content/download/53415/file/210212_TLR_Casablanca_Online_Final.pdf

Izvješće sa studijama slučaja koje je izradila radna skupina stručnjaka država članica EU-a za međukulturni dijalog u kontekstu migracijske i izbjegličke krize u okviru otvorene metode koordinacije.

➤ **Kako kultura i umjetnost mogu promicati međukulturni dijalog u kontekstu migracijske i izbjegličke krize. Izvješće sa studijama slučaja koje je izradila radna skupina stručnjaka država članica EU-a za međukulturni dijalog u kontekstu migracijske i izbjegličke krize u okviru otvorene metode koordinacije, 2015.**

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4943e7fc-316e-11e7-9412-01aa75ed71a1>

U ovom su izvješću prikupljeni dokazi predstavljeni prilikom uzajamnog učenja o kulturnim politikama i uključivanju migranata u urbani kontekst održanom u Casablanci u prosincu 2019. u okviru projekta MC2CM, kao i drugi relevantni podaci koji postoje u tom području. Za cilj ima pružiti dostupne smjernice za tvorce politika i druge relevantne dionike o postojećim vezama između kulturnih aspekata i uključenosti migranata te o njihovoj važnosti za politike.

➤ **Osservatorio diritti umani. La dimensione umana del patrimonio culturale nel diritto internazionale: identità e diritti culturali**

Luigia Bersani, 2015.

<https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/CulturalRights/DeconstructionHeritage/NGOS/L.Bersani.pdf>

➤ **Déclaration d'Izmir: La Culture Façonne l'avenir de l'Humanité**

Ujedinjeni gradovi i lokalne vlasti, 2021.

<https://www.uclg-culturesummit2021.org/fr/Home/Index>

➤ **Diritti culturali: dalle convenzioni UNESCO all'ordinamento italiano**

Università Ca' Foscari - Venezia, 2015.

<https://edizionicafoscari.unive.it/media/pdf/books/978-88-6969-054-9/978-88-6969-054-9-ch-16.pdf>

➤ **I diritti culturali nella Carta dei Diritti fondamentali dell'Unione Europea**

Università di Verona, 2018.

https://www.politicheeuropee.gov.it/media/4440/univerona_i-diritti-culturali-nella-carta-dei-diritti-ue.pdf

➤ **Amsterdam Global Village, dir. by van der Keuken Johan, 1996.**

<https://dafilms.com/film/14754-amsterdam-global-village>

Amsterdam Global Village je objavljen 1996., četiri godine prije objave utjecajnog eseja političkog znanstvenika Paula Scheffera pod nazivom „Multikulturalna drama”, nakon čega je ton rasprave o imigraciji u Nizozemskoj postao znatno oštiji. Van der Keuken nema ružičast pogled na taj šaroliki grad; umjesto toga, on ga predstavlja onako kako je vidio u tom razdoblju, kao selo u kojem se okuplja cijeli svijet.

➤ **Cold Case Hammarskjöld, dir. by Brugger Mads, 2019.**

<https://www.coldcasehammarskjold.com>

Danski direktor Mads Brügger i švedski privatni istražitelj Göran Björkdahl pokušavaju riješiti tajnu smrt Daga Hammarskjölda. Nakon završetka istrage otkrivaju zločin znatno gori od ubojstava glavnog tajnika Ujedinjenih naroda.

➤ **Kulturalni studiji: ishodišta i problemi**
Dean Duda, 2002.

<https://www.coldcasehammarskjold.com>

➤ **Povratak u Reims**

Didier Eribon, 2009.

<https://www.theguardian.com/books/2018/aug/03/returning-to-reims-by-didier-eribon-review>

Memoar i promišljanja o individualnom i klasnom identitetu te silama koje nas drže zaključanima u političkim ormarima. S obzirom na to pitanje, ne čini se pretjeranim tvrditi da moj izlazak iz seksualnog ormara i moja želja za preuzimanjem i izražavanjem homoseksualnosti podudaraju u mojoj osobnoj putanji sa zatvaranjem unutar onoga što bih mogao nazvati klasnim ormarom.

➤ **What We Owe to the Sans-Papiers**

Etienne Balibar, 1997.

<https://transversal.at/transversal/0313/balibar/en>

➤ **France Is Our Mother Country**

Dir. by Panh Rithy, 2014.

<https://www.idfa.nl/en/film/11a1dbca-9cdf-46e5-a348-301481225ccf/france-is-our-mother-country>

Francuska je naša mati zemlja je kombinirana nastavna jedinica povijesti i kinematografskog predavanja o predstavljanju u kojem Panh pokazuje kako su teritoriji, kulture i društva uništeni u ime slobode, jednakosti, bratstva i napretka. Kritički ispituje „isključivo bratske namjere” francuske domovine prema njezinim kolonijama ponovnim montiranjem njihovih propagandnih filmova i njihovih intertitlova.

➤ **“COMMUNITIES” OF PRACTICE**
How Do We Make Integration Practice in Europe?

Maddalena Avon, i Vidovic Dalipi Tea, 2019.

https://www.cms.hr/system/publication/pdf/130/COMMUNITIES_OF_PRACTICE_-_How_do_we_make_integration_practice_in_Europe.pdf

Istraživanje provedeno u međunarodnom partnerstvu između pet organizacija civilnog društva aktivnih u području integracije – iz Austrije, Hrvatske, Italije i Slovenije. Partnerstvo je uspostavljeno u okviru projekta WELCOMM – Potpora integraciji državljana trećih zemalja, financiranog sredstvima EU-a u okviru FAMI-ja (azil, migracije, integracija), putem razvoja alata za učenje i suradnju radi izgradnje uključivih zajednica dobrodošlice, u okviru kojeg su razvijeni različiti alati za olakšavanje procesa integracije državljana trećih zemalja – pružanje informacija na internetu, seminari za osposobljavanje te povezivanje stručnjaka i zajednice prakse. Razvojem takvih alata pojedinac (koji je u položaju „državljanina prve zemlje”) se zasigurno stavlja u određeni položaj u odnosu na one definirane kao „državljanini trećih zemalja”. Prihvaćamo li ga kao takav ili se koristimo mehanizmom financiranja kako bismo ga doveli u pitanje i osporili?

➤ **Multikulturalizam**

Milan Mesić, 2006.

<https://www.bib.irb.hr/461424>

➤ **Turbans, Hijabs and Other Differences: “Integration from below” and Irish Interculturalism. European Journal of Cultural Studies, 2012**

Ronit Lentin, 2012.

https://www.researchgate.net/publication/254088473_Turbans_hijabs_and_other_differences_'Integration_from_below'_and_Irish_interculturalism

U ovom članku se naglašava lakoća kojom je Republika Irska prešla s javnog izražavanja irskog rasizma tijekom Europske godine borbe protiv rasizma 1997. na primjenu eufemizama kao što su interkulturalizam, transkulturalizam, integracija i kulturna raznolikost. U naglom hrljenju prema raznolikosti ti eufemizmi, koji su se tijekom irskog gospodarskog procvata neosporno koristili, brišu političke pojmove kao što su „rasa” i rasizam koje državni akteri ne žele čuti. Koristeći primjere racijalizacije određenog stanovništva, u ovom se članku tvrdi da je gospodarski pad doveo do nestanka integracionističkih diskursa jer „rasa”, rasizam i imigracija postaju nejasna sjećanja. U kontekstu sjenovitih ličnosti migranata s turbanima i velima kao raciziranih tropa irskog „rasizma bez rasizma”, u članku se tvrdi da zahvaljujući strategiji okupljanja udruga i mreža koje vode migranti, migranti, iako su prisiljeni na odgovarajući državnim jezikom, provode vlastitu „integraciju od dolje” i tako omogućuju integraciju na nove uzbudljive načine.

➤ **Razgradnja orijenta – razvoj i temeljni koncept postkolonijalne teorije, Essehist: časopis studenata povijesti i drugih društveno-humanističkih znanosti , Vol. 4 No. 4, 2012**

Zvonimir, Glavaš, 2012.

https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=272098

Članak o postkolonijalističkoj teoriji.

➤ **Tekuća modernost**

Zygmunt Bauman, 2011.

<https://mvinfo.hr/knjiga/7553/tekuca-modernost>>

Prilozi

Prilog 1.: Identifikacijska iskaznica projekta

Naziv projekta:

Promiče (naziv organizacije):

Iz:

- Grad:
- Država:
- E-mail:
- Internet stranica:

Osoba za kontakt:

- E-mail:
- Mobitel:

Opis projekta (najviše 1000 znakova, uključujući razmake)

Projektни partneri:

Uključuje li projekt javna tijela (npr. ustanove, škole, sveučilišta, kazališta, ustanove za osposobljavanje) i/ili privatna tijela (kulturne prostore)?

- Kulturno udruženje/organizacija
- Udruga/ organizacija civilnog društva
- Zadruga
- Javna institucija

Financijska potpora

Projekt prima financijsku potporu od:

- Država/Ministarstvo
- Gradovi ili regije
- Privatni subjekti (zaklade ili društva)
- Kulturne institucije i organizacije (kazališta, muzeji itd.)
- Međunarodne organizacije

Trajanje projekta):

Od:

Do:

Broj i dob uključenih migranata:

Status

- Broj izbjeglica:
- Broj tražitelja azila:
- Migranti koji su svoje statuse regulirali na drugoj osnovi – posao, obiteljski odnosi, studiranje itd.

Dobna skupina

- Djeca (5 do 12):
- Mladi (14 do 25):
- Odrasli (od 26 do...):

Ovaj projekt je sufinansiran
po programu Erasmus+

